

หากต้องการเรียนรู้จากโรคระบาดระดับโลก อย่าฟังบริษัทายรายใหญ่ โดย วินนี่ เบียนยิมา

อุดม ลิขิตวรรณวุฒิ

ผู้นำขององค์การความร่วมมือระหว่างนานาชาติ เช่น องค์การอนามัยโลก และยูเอ็นเอ็ดส์ (UNAIDS) มักจะระมัดระวังไม่วิพากษ์วิจารณ์องค์การอื่นหรือหน่วยงานอื่นรวมทั้งบริษัทเอกชนอย่างตรงไปตรงมา การแสดงความเห็นใด ๆ ใดมักจะทำแบบการทูตเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ทำลายชื่อเสียงขององค์การหรือหน่วยงานนั้น ในกลางเดือนตุลาคมที่ผ่านมา วินนี่ เบียนยิมา (Winnie Byanyima) ผู้อำนวยการบริหารของยูเอ็นเอ็ดส์ เขียนบทบรรณาธิการแสดงความคิดเห็นที่วิพากษ์วิจารณ์บริษัทายรายใหญ่ของโลกต่อการแก้ไขการระบาดระดับโลก (pandemic) ของโควิด ดังบทความด้านล่าง¹

ภาพโดย iStockphoto ใน Daily Beast

ในช่วงต้นของการระบาดระดับโลกของโควิด-19 (COVID-19 pandemic) ผู้นำของประเทศที่ร่ำรวยให้คำมั่นสัญญาว่าจะตอบสนองต่อการระบาดด้วย “ความสามัคคีระดับโลก” แต่เมื่อวัคซีนป้องกันโรคได้รับการพัฒนาขึ้นผู้นำของประเทศกลุ่มนั้นผลักดันให้ประเทศที่มีรายได้น้อยและปานกลางไปอยู่หลังแถว ประเทศร่ำรวยทั้งหลายประมูลเอาชนะประเทศยากจนรวมถึง โครงการโคแวกซ์ (COVAX) ซึ่งเป็นโครงการระดับโลกที่พัฒนาขึ้นสำหรับการเข้าถึงวัคซีนได้อย่างเท่าเทียมกัน เพื่อสรรหาวัคซีนสำหรับประเทศของพวกเขาเอง

เรื่องนี้เป็นที่น่าประหลาดใจเล็กน้อยสำหรับพวกเราที่เกี่ยวข้องกับการต่อสู้กับการระบาดระดับโลกของเอชไอวีและเอ็ดส์ ที่เมื่อรัฐบาลของประเทศที่มีรายได้น้อยตอบสนองอย่างล่าช้าต่อภัยคุกคามนั้น พวกเขากลับเข้าข้างบริษัทยาที่แสวงหาผลกำไรจากวิกฤตสุขภาพของโลกซึ่งมีผู้คนนับล้านเสียชีวิตในตอนนั้น — และยังคงเสียชีวิตในทุกวันนี้ — เพราะไม่สามารถเข้าถึงการรักษาเอชไอวี/เอ็ดส์ที่มีราคาเกินเอื้อมได้

เมื่อโลกตื่นขึ้นเพราะจำนวนผู้เสียชีวิตจากการระบาดระดับโลกที่กำลังเกิดขึ้นอยู่นั้น แม้แต่องค์การการค้าโลก (World Trade Organization) ก็ได้แก้ไขกฎเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาที่มักจะเป็นอุปสรรคป้องกันไม่ให้ประเทศที่กำลังพัฒนาไม่ให้ผลิตยาได้เอง องค์การการค้าโลกกล่าวว่า “[ทรัพย์สินทางปัญญา]ไม่ควรป้องกันไม่ให้ประเทศสมาชิกสามารถดำเนินมาตรการต่างเพื่อปกป้องสาธารณสุขได้”

¹ To learn lessons from pandemics, don't listen to big pharma โดย Winnie Byanyima เมื่อ 19 ตุลาคม 2565 ใน <https://www.statnews.com/2022/10/19/to-learn-lessons-from-pandemics-dont-listen-to-big-pharma/>

แต่เกือบสามปีแล้วของโรคระบาดระดับโลกครั้งล่าสุดนี้ สิ่งเดียวกันกำลังเกิดขึ้นอีกครั้ง ผู้นำระดับโลกและบริษัทยาต่างๆล้มเหลวในการรับประกันการเข้าถึงยาสำหรับรักษาโควิด-19 ได้อย่างเท่าเทียมกัน ชีวิตนับไม่ถ้วนต้องสูญเสียไป ชุมชนมากมายประสบกับความความเสียหาย และผลกระทบที่ร้ายแรงที่สุดก็เกิดกับคนยากจนที่สุด

นี่เป็นอีกครั้งหนึ่งที่คำมั่นสัญญาของ "ความเท่าเทียม" และ "ความสามัคคีระดับโลก" ได้รับการเอ่ยถึง และคราวนี้โดยบริษัทยาต่างๆที่ให้ความสำคัญกับการขายวัคซีนโควิด-19 ในราคาที่สูงแก่บริษัทที่ร่ำรวยที่สุดมากกว่าการช่วยชีวิตในภูมิภาคใต้ของโลก

“ปฏิญญาเบอร์ลิน” (Berlin Declaration) เป็นข้อเสนอจากสหพันธ์บริษัทและสมาคมผู้ผลิตยาระหว่างประเทศ (International Federation of Pharmaceutical Manufactures and Association - IFPMA) ซึ่งให้คำมั่นสัญญาว่าจะทำงานเพื่อ “การเข้าถึงอย่างเท่าเทียมในการระบาดระดับโลก” แต่ตามที่ดิฉันเห็นบริษัทยาเดียวกันเหล่านี้ที่สร้างความไม่เท่าเทียมกันของการระบาดระดับโลกของโควิด-19 กำลังเสนอการแก้ไขในการระบาดระดับโลกครั้งต่อไป

สหพันธ์บริษัทและสมาคมผู้ผลิตยาระหว่างประเทศเสนอว่ารัฐบาลจะต้องเพิ่มบทบาทมากขึ้นในการให้ทุน ในการสนับสนุน ในการลดความเสี่ยง และในการให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยและพัฒนา แต่จากนั้นแล้วรัฐบาลจะต้องให้บริษัทยารายใหญ่ผูกขาดยาที่เป็นผลจากการลงทุนของรัฐบาล รัฐบาลจะต้องยกเว้นความรับผิดชอบใดๆของบริษัทที่จะต้องทำให้แน่นอนว่าผลิตภัณฑ์ของบริษัทปลอดภัย ส่วนอุตสาหกรรมยาจะทำอะไรเป็นการตอบแทนนั้น คำตอบคือไม่ต้องทำอะไรมากนัก

มีแบบอย่างที่ถูกกำหนดขึ้นมาเป็นเวลานานแล้วที่เกี่ยวกับสุขภาพ โลกที่ประชาชนที่ให้อำนาจของเชื้อโรคต่างๆสำหรับใช้ในการวิจัยทางเภสัชกรรมจะต้องมีสิทธิ์เข้าถึงการบำบัดรักษาที่เกิดจากการวิจัยนั้น อย่างไรก็ตามบริษัทยารายใหญ่ต้องการให้การปฏิบัตินี้เป็นถนนเดินรถทางเดียว โดยรับประกันว่ารัฐบาลจะแบ่งปันเชื้อโรค แต่บริษัทไม่ต้องรับผิดชอบในการแบ่งปันยาที่เป็นผลจากการวิจัยและเทคโนโลยีทางการแพทย์เป็นการตอบแทน

ในทางกลับกันสหพันธ์บริษัทและสมาคมผู้ผลิตยาระหว่างประเทศให้คำมั่นสัญญาโดยรวมว่าสมาชิกของสหพันธ์จะรับรองการเข้าถึงผลิตภัณฑ์สำหรับประเทศที่มีรายได้น้อยและรายได้อ่อนกลาง โดยผ่านกลไกความสมัครใจ เช่น การบริจาค การจำหน่ายยาในราคาที่ไม่แสวงหาผลกำไร และการออกใบอนุญาตสำหรับผลิตยาสำหรับโรงงานในภูมิภาคใต้ของโลก แต่มาตรการเหล่านี้เป็นเรื่องที่ล้มเหลวอย่างสิ้นเชิงในการระบาดระดับโลกของโควิด-19

ขอเน้นว่ามาตรการความสมัครใจต่างๆสามารถช่วยชีวิตแก่ประชาชนที่ได้รับประโยชน์จากมาตรการเหล่านั้น แต่มาตรการนั้นมักมีขอบเขตจำกัดเกินไป ตัวอย่างเช่น เมื่อบริษัทวีฟ (ViiV) ตกลงที่จะอนุญาตให้แหล่งรวมสิทธิบัตรยา (Medicines Patent Pool) ออกใบอนุญาตสำหรับผลิตยาสามัญของยาต้านไวรัสเอชไอวีรุ่นใหม่ที่ออกฤทธิ์นาน บริษัทวีฟได้แยกหลายประเทศในลาตินอเมริกาและเอเชียออกจากข้อตกลงดังกล่าว เช่นเดียวกับข้อตกลงสำหรับการรักษาโควิด-19 ของบริษัทไฟเซอร์ (Pfizer) และเมอร์ค (Merck) หรือข้อตกลงที่บริษัทไบโอเอ็นเทค (BioNTech) เกี่ยวกับการเปิดโรงงานงานผลิตวัคซีนในประเทศรวันดาและเซเนกัล แต่บริษัทจะส่งโรงงานสำเร็จรูปในเรือบรรทุกสินค้าที่พร้อมที่จะทำงานได้เลยพร้อมด้วยนักวิทยาศาสตร์จากบริษัทเยอรมัน ไปให้แทน การตกลงดังกล่าวเป็นเพียงด้านหน้าของการผูกขาดและไม่ใช้การถ่ายทอดเทคโนโลยีไปยังประเทศในแอฟริกา

การบริจาคมักเช่นกันที่พิสูจน์แล้วว่าไม่เพียงพอสำหรับการระบาดระดับโลกครั้งนี้ วัคซีนที่กลุ่มประเทศร่ำรวย G7 สัญญาว่าจะบริจาคให้แก่ประเทศรายได้น้อยที่จัดส่งเมื่อเดือนมิถุนายนคิดเป็นจำนวนต่ำกว่าครึ่งของที่สัญญาไว้

เมื่อมีการจัดส่งวัคซีนที่สัญญาไว้ การส่งมอบวัคซีนที่บริจาคมักจะเพิกเฉยต่อความจำเป็นของประชากรในท้องถิ่นโดยสิ้นเชิง ดังที่ดร. ซาอีด โมฮามูด (Dr. Saeed Mohamood) จากกระทรวงสาธารณสุขของประเทศโซมาลีแลนด์บอกกับผู้เขียนของรายงานฉบับล่าสุดของพันธมิตรเพื่อวัคซีนของประชาชน (The People's Vaccine

Alliance) ซึ่งเป็นองค์กรที่ดิฉันเป็นประธานร่วมว่า “บางครั้งเราจะพบว่าวัคซีนที่ได้รับการบริจาคให้แก่โซมาลีแลนด์ อยู่บนเครื่องบินที่กำลังเดินทางมาแล้ว และเราไม่รู้ว่าจะวัคซีนนั้นจะหมดอายุเมื่อใด และเราจะไม่รู้ว่าวัคซีนที่ส่งมานั้นมีเท่าไร?”

อุตสาหกรรมยา ยังให้คำมั่นว่าจะออกใบอนุญาตเพิ่มให้แก่บริษัทต่างๆ ในภูมิภาคใต้ของโลกเพื่อผลิตวัคซีนและการรักษาได้เอง แต่เมื่อถูกขอให้ทำเช่นนี้ในช่วงการระบาดระดับโลกของโควิด-19 พวกเขากลับปฏิเสธ แม้แต่กลไกการแบ่งปันเทคโนโลยีขององค์การอนามัยโลกก็ยังคงต่อต้านและเยาะเย้ยโดยบริษัทยารายใหญ่ ผู้อำนวยการบริหารของไฟเซอร์เรียกโครงการนี้ว่า “ไร้สาระ และ ...อันตรายด้วย”

ผู้ผลิตวัคซีนโควิด-19 ซึ่งได้แก่บริษัทโมเดอร์นา (Moderna) ไฟเซอร์ และไบโอเอ็นเทค ต่างปฏิเสธคำขอจากองค์การอนามัยโลก ในการแบ่งปันเทคโนโลยีกับโครงการขององค์การที่จะถ่ายทอดเทคโนโลยีวัคซีนเอ็มอาร์เอ็นเอ (mRNA) ให้แก่ 15 ประเทศที่มีรายได้ต่ำและรายได้ปานกลาง ซึ่งหากไม่ได้รับความร่วมมือจากบริษัทเหล่านี้จะต้องใช้เวลาอีกหลายปีกว่าที่โครงการจะเริ่มผลิตวัคซีนได้ สิทธิบัตรที่กว้างและครอบคลุมไปหมดที่บริษัทโมเดอร์นาได้จดทะเบียนไว้กำลังคุกคามเสรีภาพของการดำเนินงานของโปรแกรมนี้ และบริษัทไบโอเอ็นเทคยังได้จ้างที่ปรึกษาสำหรับบรรณคดีต่อต้านโครงการนี้ด้วย

ในการต่อสู้กับเอชไอวี/เอดส์ที่ยังเป็นไปอยู่นั้น แรงกดดันจากสาธารณชนที่ไม่หยุดยั้งในท้ายที่สุดบังคับให้บริษัทยาต้องตกลงที่จะใช้มาตรการโดยสมัครใจเพื่อปรับปรุงการเข้าถึงยาช่วยชีวิตสำหรับคนในประเทศที่กำลังพัฒนา แต่การพึ่งพาแรงกดดันจากสาธารณชนไม่ใช่วิธีการที่แน่นอนหรือที่ยั่งยืนในการรับประกันว่าประเทศที่มีรายได้ต่ำและปานกลางจะสามารถต่อสู้กับภัยคุกคามที่ร้ายแรงเช่นนี้ได้ และมาตรการเหล่านี้มักถูกใช้เป็นทางเลือกสุดท้ายในการปกป้องผลกำไรของบริษัท การครองตลาด และสิทธิการผูกขาด - โดยที่ไม่ต้องพูดถึงการกีดกันการแข่งขันจากบริษัทยาสามัญ

เนื่องจาก “ปฏิญญาเบอร์ลิน” ที่เป็นคำมั่นสัญญาโดยสมัครใจล่าสุดของอุตสาหกรรมยาเกิดขึ้นสองปีหลังจากการกดดันโดยนานาประเทศให้บริษัทยากล่วงกฏทรัพย์สินทางปัญญาเป็นการชั่วคราวสำหรับวัคซีนและการรักษาโควิด-19 ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะช่วยประเทศที่มีรายได้ต่ำและปานกลางสามารถผลิตยาและการรักษาที่จำเป็นต่อการต่อสู้กับไวรัสโคโรนาได้เอง โดยที่บริษัทยารายใหญ่จะต้องเสียผลกำไรมหาศาลก็ตาม

และการประกาศนี้เกิดขึ้นในขณะที่รัฐบาลต่างๆ กำลังเจรจาสันติสัญญาเกี่ยวกับการแพร่ระบาดระดับโลก ซึ่งเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่จะกำหนดว่าโลกจะตอบสนองต่อการระบาดระดับโลกในอนาคตอย่างไร สันติสัญญานี้สามารถช่วยสร้างรากฐานสำหรับการตอบสนองที่ยุติธรรมยิ่งขึ้นต่อวิกฤตสุขภาพโลกครั้งต่อไป หรือหากนักการเมืองยังพึ่งบริษัทยารายใหญ่อยู่ ข้อตกลงนี้ก็อาจเป็นการผูกมัดคนรุ่นอนาคตไว้กับแนวทางเดิมๆ ที่สังเวยชีวิตคนนับไม่ถ้วน ในการระบาดระดับโลกของโควิด-19 และเอชไอวี/เอดส์เพื่อการแสวงหาผลกำไร นั่นคือเหตุผลที่พันธมิตรเพื่อวัคซีนของประชาชน (People’s Vaccine Alliance) ได้เผยแพร่ข้อโต้แย้งที่ครอบคลุมเกี่ยวกับการอ้างถึงปฏิญญาเบอร์ลินที่ทำให้เข้าใจผิด

หากผู้นำโลกต้องการให้การระบาดระดับโลกครั้งต่อไปแตกต่างจากโควิด-19 และเอชไอวี/เอดส์ พวกเขาจะต้องไม่ยอมรับคำพูดที่เมตตาและคำมั่นสัญญาเกี่ยวกับความสมัครใจของบริษัทยารายใหญ่อย่างตรงไปตรงมา บริษัทยารายใหญ่เป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนโดยผลกำไร ผลประโยชน์ของพวกเขาอยู่ในการรักษาการผูกขาดสำหรับโรคต่างๆ ที่เป็นอยู่และในการระบาดระดับโลกในอนาคต ผู้นำระดับโลกจะต้องเพิกเฉยต่อเสียงเรียกร้องของอุตสาหกรรมยา และต้องสร้างระบบที่ยุติธรรมและเป็นธรรมมากขึ้นแทนเพื่อรับประกันเครื่องมือที่จำเป็นในการต่อสู้กับโรคระบาดระดับโลกสำหรับทุกคนในทุกที่

วินนี่ เบียนยิมา (Winnie Byanyima) เป็นผู้อำนวยการบริการของยูเอ็นเอดส์ (UNAIDS) และประธานร่วมของพันธมิตรเพื่อวัคซีนของประชาชน (People’s Vaccine Alliance)